

بررسی راهبردهای اجتماعی و سیاسی فرهنگ ایثار و شهادت در توسعه تمدن نوین اسلامی (با استناد به فرمایشات مقام معظم رهبری)^۱

سعید حمیدی^۲

چکیده

فرهنگ ایثار و شهادت از اساسی‌ترین الزامات شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی در بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، معرفی شده است؛ استناد به فرمایشات معظم له، نقش‌آفرینی راهبردهای اجتماعی و سیاسی مکتب ایثار و شهادت در پایداری و توسعه تمدن نوین اسلامی به‌عنوان امری قطعی و مسلم مورد تأکید قرار گرفته که همین امر موجب ضرورت پرداختن به این موضوع شده است. بنابراین بازبینی موضع‌گیری رهبری معظم و تبیین اندیشه‌های بلند ایشان، از مبادی متقن و از مطالعات بنیادین در راهبردهای اجتماعی و سیاسی به شمار می‌رود. این پژوهش به‌دنبال پاسخ به این پرسش است که از دیدگاه رهبری معظم، کدام‌یک از راهبردهای اجتماعی و سیاسی فرهنگ ایثار و شهادت نقش حداکثری را در توسعه تمدن نوین اسلامی ایفا می‌کند؟ با مراجعه به منابع کتابخانه‌ای و توصیف و تحلیل داده‌ها و با استناد به فرمایشات مقام معظم رهبری نتایج نشان می‌دهد، ضمانت ارزش‌های فطری در مدار توحید محوری توأم با تعمیق روحیه گذشت، توجه به عدالت‌خواهی و همچنین عزت‌مندی در جهت آزادی‌خواهی امت اسلامی از مهم‌ترین راهبردهای اجتماعی در جهت نیل به توسعه تمدن نوین اسلامی است. همچنین، عدم وابستگی به بیگانگان در میادین علم و توسعه و نیز خنثی‌کردن فتنه‌ها به‌واسطه دشمن‌شناسی از بارزترین راهبردهای مکتب ایثار و شهادت در تحقق و شکوفایی تمدن نوین اسلامی است.

واژه‌های کلیدی: راهبردهای اجتماعی، فرهنگ ایثار و شهادت، تمدن نوین اسلامی، مقام معظم رهبری.

۱. تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۲۱؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۰۴

۲. استادیار گروه معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مهاباد، مهاباد، ایران؛ saeid.hamidi56@gmail.com

مقدمه

بررسی دیدگاه‌های مقام معظم رهبری مدظله العالی و بازبینی چارچوب فکری و بیان اندیشه‌های معظم له به‌ویژه در سال‌های اخیر، مسئله تمدن نوین اسلامی^۱ است که به‌عنوان یکی از مهم‌ترین رسالت‌های جمهوری اسلامی ایران، بلکه از اولویت‌های قطعی جهان اسلام محسوب می‌شود؛ به طوری که ایشان مرحله نهایی از مراحل پنج‌گانه انقلاب اسلامی ایران را رسیدن به تمدن نوین اسلامی معرفی کرده‌اند (بیانات در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۸۳/۸/۶).

از آنجا که شکل‌گیری و تطور یک اندیشه و نظریه، متأثر از زمینه‌های فردی و اجتماعی جوامع انسانی است، لذا پرداختن به الزامات تمدن نوین اسلامی از جمله موضوعات آرمانی بوده که ذهن علماء و اندیشمندان برجسته اسلامی را به خود مشغول کرده است. در این میان، به اذعان بسیاری از اندیشمندان حوزه تاریخ فرهنگ و تمدن اسلام و جامعه‌شناسان فرهنگی و سیاسی و... مهم‌ترین عرصه‌ای که نقش قابل توجهی در تحولات اجتماعی و سیاسی داشته و به سبب آن در سده‌های گذشته، امت اسلامی را مستعد شکل‌دادن تمدن اسلامی نمود، ترویج مکتب ایثار^۲ و شهادت^۳ است. در تصریح این حقیقت تاریخی^۴ می‌بایست افزود: همچنان که فرهنگ جهاد و شهادت، محرک اصلی و ضامن تثبیت و گسترش اسلام در جزیره‌العرب و گسترش آن در ممالک هم‌جوار شد؛ لیکن در دهه‌های بعد تضعیف در اشاعه فرهنگ ایثار و شهادت، امت اسلام را به خواری و ذلت حکومت بنی‌امیه گرفتار کرد. اما استوارترین نماد و تجسم واقعی از ایثار و شهادت در قیام عاشورا تحول عظیمی را موجب گردید. به طوری که آنچه سبب عزت و افتخار اسلام پس از حقارت بنی‌امیه گردید، شیدایی و بی‌قراری حضرت سیدالشهداء و یارانش به شهادت بود. در دوره معاصر، امام خمینی علیه السلام پس از قرن‌ها تحجر و انحراف، مجدداً مکتب شهادت و ایثار را احیاء نمودند و نتیجه آن شد که ضمن به زانو در آوردن سلطنت پهلوی، شکل‌گیری حکومت اسلامی با محوریت ولایت فقیه زمینه تجدید حیات تمدن اسلامی را فراهم کرد. امروز به برکت تداوم تاریخی مرجعیت، مقام معظم رهبری این حرکت الهی را تحت رهبری مدبّرانه در مسیر انقلاب اسلامی هدایت می‌کنند. پیوسته از دیدگاه معظم له نیز مهم‌ترین عاملی که

1. New Islamic Civilization.
2. Sacrifice.
3. Witness.

۴. پیشینه‌شناسی در مسائل اجتماعی امری مقبول و مرسوم و دارای اهمیت است. موضوع «تمدن نوین اسلامی» از جمله موضوعاتی است که نگاه به زمینه‌ها و پیشینه تاریخی آن ضروری و راه‌گشاست. بر همین اساس از نخستین طرح بحث‌های مقام معظم رهبری در موضوع تمدن، نگاه به پیشینه تاریخی در این زمینه است. به طوری که معظم له بارها سه تجربه تمدنی شامل تجربه تمدنی عصر نبوی صلی الله علیه و آله، تجربه تمدنی غرب (در موضوع نقد و تمایزشناسی) و تجربه جمهوری اسلامی را مورد توجه قرار داده‌اند.

می‌تواند روند رو به رشد این نظام مقدس را تا حصول نهایی تمدن نوین اسلامی بی‌وقفه ادامه دهد، اتکاء به مکتب ایثار و شهادت است. روحیه‌ای که می‌تواند به تأسی از ارزش‌های والای الهی، ضامن تقویت عناصر تمدن‌ساز شده و ظهور و بروز تمدن نوین اسلامی را محقق نماید. بنابراین از آنجا که تحقق مبادی تمدن‌ساز در جامعه اسلامی مستلزم الگوسازی مبتنی بر ارزش‌های الهی و انسانی است؛ لذا ارج نهادن به مکتب ایثار و شهادت به‌عنوان استوارترین راهبردهای اجتماعی و سیاسی و از متقن‌ترین راه‌های حصول تمدن نوین اسلامی است.

حال با استناد به تعبیر رهبر فرزانه: «آرمان نظام جمهوری اسلامی ایران را در یک جمله کوتاه، یعنی ایجاد تمدن اسلامی می‌بایست خلاصه کرد» (خامنه‌ای، ۹۲/۶/۱۴)، شناساندن توصیه‌های ارزشمند ایشان با الهام از اندیشه اسلامی^۱ به‌منزله سرمایه‌ای معنوی و چراغ راه در رسیدن به مقصد نهایی بوده و امت واحد اسلامی را با اتکاء به نظم نوین اجتماعی^۲ در امر خطیر تمدن‌سازی آگاه و توانمند خواهد نمود. توصیه‌هایی مانند همبستگی اجتماعی^۳ و حفظ وحدت،^۴ توجه به کرامت^۵ انسانی، علم و معرفت، عدالت‌گستری، عزت‌طلبی، ولایت‌مداری، مقاومت و استقلال^۶ که به اعتقاد رهبری به‌مثابه عوامل تمدن‌سازی هستند که باعث توسعه تمدن نوین اسلامی می‌گردند (افتخاری، ۱۳۹۸: ۲۱).

نقش مکتب ایثار و شهادت در تعمیق تمدن نوین اسلامی از ابعاد مورد تأکید مقام معظم رهبری است؛ به‌طوری که بارها در فرمایشات معظم له، نقش‌آفرینی روحیه ایثار و شهادت در شکل‌گیری و توسعه ارکان تمدن‌ساز اسلامی مشاهده می‌گردد. از این رو تجزیه و تحلیل راهکارهای لازم مطابق با اندیشه متعالی رهبری و همچنین بررسی راهبردهای سازنده در متن و بیان ایشان، از اهم مطالعات محسوب می‌شود. بنابراین نوشتار حاضر ضمن پرداختن به راهبردی‌های اجتماعی و سیاسی مکتب ایثار و شهادت، نقش آنها را در تثبیت و توسعه تمدن نوین اسلامی مورد بازکاوی قرار می‌دهد.

استراتژی این تحقیق استقرایی^۷ است. در این رویکرد برای پاسخ‌دادن به پرسش اصلی تحقیق، به تحلیل داده‌های این پژوهش که مبتنی بر فرمایشات رهبری است پرداخت شده تا با استناد به بیانات معظم له آن دسته از راهبردهای اجتماعی و سیاسی که در توسعه تمدن نوین اسلامی نقش‌آفرینی دارند، مورد بازبینی قرار گیرد.

1. Islamic Thought.
2. New Social Order.
3. Social Solidarity.
4. Unity.
5. Dignity.
6. Independence.
7. Inductive Approach

الف. مبانی نظری (تعاریف کلی و مفاهیم)

پیش از ورود به مبحث اصلی برخی از واژگان مهم توضیح و تبیین می‌گردد.

۱. تمدن

در ابتدا لازم است تا یکی از اصلی‌ترین مفاهیم مورد استفاده در این پژوهش یعنی «تمدن»^۱ معنایابی گردد. مفهومی که به تواتر در بین لغت‌شناسان و محققان مورد بحث قرار گرفته است. به طوری که بنیان‌ها و شاخصه‌های متنوعی از مفهوم تمدن ارائه شده است که هر یک معرف دیدگاهی خاص در باب اهداف و وظائف این جریان اجتماعی و دینی می‌باشد.

مفهوم لغوی: کلمه مَدَن در لغت به معنی اقامت‌گزیدن است: «مَدَن بِالْمَكَانِ؛ اقام به» (ابن منظور، ۱۴۰۵: ۴۰۳/۲). جمع آن نیز مُدُن و مدائن است. از آن رو به شهر «مدینه» گفته می‌شود که مردم در آن اقامت دارند. در زبان عربی از «تمدن» به «الحضاره» تعبیر می‌گردد. در مقابل «بَدَو» و به معنای ورود و سکونت در شهرها و جاهای آباد است. در زبان فارسی هم «تمدن» به معنای شهرنشینی^۲ و آشناسدن با آداب شهری، شیوه و رسم زندگی همراه با تربیت اجتماعی معنا پیدا می‌کند (معین، ۱۳۷۶: ۱۳۹/۱).

معنای اصطلاحی: تعاریف مختلفی از واژه تمدن ارائه شده که می‌توان در یک تعریف مشترک چنین گفت: تمدن تشکیلات منظم سیاسی و اجتماعی است که افراد یک ملت را به تدریج برای یک زندگی قانونمند و مسئولیت‌پذیر آماده و توانا می‌کند (احمدی، ۱۳۸۸: ۲۱). بنابراین از آنجا که تمدن مجموعه‌ای از اندوخته‌های مادی و معنوی انسان‌ها در تحولات اجتماعی است، باید اذعان نمود که گرایش به ارزش‌های^۳ دینی و تخلق به آداب انسانی با ایجاد عدالت،^۴ نظم و انسجام، همکاری و تعاون و روحیه ایثار و نوع‌دوستی در شکل‌گیری تمدن جوامع بشری مؤثر خواهند بود.

۲. مفهوم تمدن نوین اسلامی

تمدن نوین اسلامی نه احیای همان تمدن مسلمانان است و نه بازسازی آن تمدن؛ بلکه تمدنی است مبتنی بر افکار، باورها و فرهنگ اسلامی که از ساختار علمی و منطقی برخوردار است. چنانچه روابط بین فردی، ملی و بین‌المللی آن، بر محور نظم و قانون و اخلاق مبتنی بر فطرت الهی متکی است. به بیان رهبری، تمدن نوین اسلامی همانند تمدن غرب امروزی نیست که فقط جنبه ابزاری و سخت‌افزاری داشته و نتوانسته نیازهای حقیقی انسان به مانند سعادت، امنیت^۵ و آرامش روانی و

1. Civilization.
2. Urbanization.
3. Values.
4. Justic.
5. Security.

هدفمندی زندگی را برای جامعه غرب به همراه آورد (بیانات رهبری در دیدار با جوانان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۳). به تعبیر ایشان، تمدن غرب^۱ بر اومانیسیم استوار است؛ اما تمدن نوین اسلامی بر خداگرایی اتکاء دارد. تمدن غرب بر نیازهای مادی می‌پردازد و از برآوردن نیازهای معنوی بی‌بهره است؛ لیکن محور اساسی تمدن نوین اسلامی معنویت است. در تمدن نوین اسلامی همه نیازهای مادی و معنوی آدمی برآورده می‌گردد و روابط چهارگانه انسان با خود، خدا، جامعه و هستی مد نظر است. عزت و کرامت انسان در کنار برخورداری از دستاوردهای علمی و تکنولوژی احیا می‌گردد و پیشرفت همه‌جانبه و حرکت و تعالی در همه عرصه‌ها و جنبه‌های زندگی مادی و معنوی تحقق می‌یابد (همان).

ب. راهبردهای فرهنگ ایثار و شهادت در توسعه تمدن نوین اسلامی

بررسی‌ها نشان می‌دهد که روحیه شهادت و شهامت رزمندگان این مرزوبوم قادر گردید نه تنها انقلاب اسلامی را از ورطه تحولات به ساحل امن نجات رهنمون نماید، بلکه با تجلی عناصر تمدن‌ساز در ایران اسلامی، بنیان تمدن نوین اسلامی را محقق سازد. اکنون با توجه به این نکته که راهبردهای مکتب ایثار و شهادت، حداقل در دو حوزه اجتماعی و سیاسی قابل ردیابی است، لذا با استناد به بیانات مقام معظم رهبری، نقش‌آفرینی آنها در توسعه تمدن نوین اسلامی مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

۱. راهبردهای اجتماعی

راهبردهای اجتماعی در مکتب ایثار و شهادت که در توسعه تمدن نوین اسلامی نقش ایفا می‌کنند به شرح ذیل ارائه می‌گردد.

۱-۱. تقویت توحیدمداری در جوامع اسلامی

تمدن نوین اسلامی به مثابه مهم‌ترین راهبرد جهان اسلام، پیوسته به همه ابعاد فردی و جمعی و نیازهای مادی و معنوی انسان به صورت توأمان و البته با هدف سعادت و تعالی وی توجه دارد. لیکن در این میان شاخص‌ترین عامل نیل به پیشرفت‌ها و سعادت نهایی انسان، خدامحوری و توحیدمداری است.

به فرموده مقام معظم رهبری: «این تمدن چنان متحول و پویا است که علاوه بر تأیید پیشرفت‌های بشری، در عرصه‌های مختلف علمی، اجتماعی، فنی، صنعتی و... بر ارتقاء و گسترش آنها تأکید می‌کند؛ لذا برخلاف تمدن غربی که مبتنی بر جهان‌بینی مادی و ظالمانه است، تمدن نوین اسلامی بر مبنای جهان‌بینی الهی و مبنای انسان‌شناسی و معرفت‌شناسی توحیدی است. لذا صبغه‌ای ایمانی،

1. Western Civilization.

عادلانه و اخلاقی دارد» (بیانات در اجلاس جهانی علماء و بیداری اسلامی، ۱۳۹۲/۲/۹). چرا که تمدن نوین اسلامی در صدد است تا علاوه بر استفاده از دستاوردهای حاصله از پیشرفت‌های علمی و تکنولوژی بشر و نیز توجه به رفاه و آسایش مادی، آرامش معنوی انسان‌ها را نیز تأمین نماید (فرهینی و فراهانی، ۱۳۹۵: ۸۴). چنانچه رهبری می‌فرمایند: «این تمدن دارای علم خواهد بود؛ دارای صنعت خواهد بود؛ دارای پیشرفت هم خواهد بود؛ این مکتب هدایت‌کننده و اداره‌کننده همه اینها خواهد بود؛ لیکن مکتب توحیدی را مبنای کار خودش قرار خواهد داد. بنابراین آن جامعه‌ای که به دنبال توحید حرکت کند، همه این خیراتی را که متوقف بر تمدن‌سازی است به دست خواهد آورد. به طوری که یک تمدن بزرگ و عمیق و ریشه‌دار خواهد ساخت و فکر و فرهنگ خودش را در دنیا گسترش خواهد داد» (بیانات در دیدار جوانان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۳).

بی‌تردید از معیارهای این توحیدمحوری، شناخت راه خدا و اخلاص در عمل بوده و از همه مهم‌تر، تبیین فرهنگ ایثار و شهادت است که می‌تواند جامعه را در این مسیر تعیین‌شده به شکوفایی لازم برساند؛ چنانچه از دیدگاه رهبری «اگر کسی در میدان جهاد فی سبیل الله در پی یک خواسته شخصی یا غنیمت رود و کشته شود، شهید فی سبیل الله نیست. شرط شهادت و شرط مجاهد فی سبیل الله بودن این است که حرکت او فی سبیل الله باشد. الی الله باشد؛ یعنی اخلاص داشته باشد. اگر انگیزه‌های شخصی، گروهی، انگیزه‌های فامیلی، رودر بایستی‌های رفاقتی در مجاهدت انسان تأثیر گذاشت، این اخلاص را مشوب می‌کند» (بیانات در دیدار هزاران نفر از بسیجیان استان قم، ۱۳۸۹/۸/۲).

بنابراین از ارکان تمدن‌سازی نوین اسلامی، باور نظری و عملی به توحید است. «اگر بخواهیم به ارزش‌های اسلامی سازنده تمدن اسلامی شناخت پیدا کنیم، لازم است با مواردی آشنا شویم که آیت‌الله خامنه‌ای درباره ارزش‌های توحیدی مصداقاً معین کرده‌اند؛ از آن جمله: توحید یعنی رهایی انسان از عبودیت و اطاعت غیر خدا، توحید یعنی شکستن تمام بندهای سلطه گری، توحید یعنی شکستن رمز ترسیدن از نیروهای طاغوتی، توحید یعنی اعتقاد داشتن به قدرت‌هایی که خدا در نفس آدمی قرار داده است، توحید یعنی ایمان به وعده‌های الهی درباره پیروزی مستضعفان» (شفیق جرادی، ۱۳۹۲).

۱-۲. تعمیق روحیه گذشت و فداکاری در امت اسلامی

با توجه به اینکه ایثار به معنای بذل، گذشت کردن از حق خود برای دیگران است و به استناد لغت‌نامه به معنای غرض دیگران را بر خود مقدم داشتن و منفعت غیر را بر مصلحت خویش مقدم داشتن است (دهخدا، ۱۳۷۷: ۳۶۸۲)، لذا در فرهنگ اسلامی نیز گذشت و فداکاری، بخشش در راه خداوند آمده و با مفاهیمی چون شهادت، خیرخواهی و دیگرخواهی همراه است. واضح است که این خصیصه الهی می‌تواند ضمن ایجاد روحیه همبستگی در جامعه به رشد مؤلفه‌های تمدن‌ساز مانند اخوت، تعاون و

گذشت از خویشتن در جهت کسب منافع ملی و دینی کمک نماید. بنابراین ضمن توصیه رهبری به روحیه گذشت، پیوسته این مؤلفه از ارکان اصلی فرهنگ ایثار و شهادت خواهد بود. معظم له می‌فرمایند: «فداکاری ناشی از یک احساس معنوی است. البته این احساس معنوی می‌تواند ناشی از دین و یا غیر دین باشد؛ لیکن در این میان آن فداکاری عامل امتیاز است که ناشی از تقوا و ایمان باشد» (سخنرانی در دیدار با فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۶۹/۷/۲).

در ضمن، فداکاری یکی از مؤلفه‌های اجتماعی نشأت گرفته از فرهنگ ایثار و شهادت به شمار می‌رود که می‌تواند با ایجاد امنیت اجتماعی حاصل از عدم اختلافات طبقاتی و گسست‌ها، روحیه همکاری بین آحاد جامعه را ایجاد بنماید. به طوری که این حقیقت جزء زیرساخت‌های اصلی در بنیان تمدن اسلامی کارساز واقع می‌گردد. از نگاه رهبری «شهادت بدین معناست که انسان برترین و محبوب‌ترین سرمایه دنیوی خویش را نثار آرمانی سازد که معتقد است زنده ماندن و بارور شدن آن به سود بشریت است» (بیانات، ۱۳۸۱/۹/۱۵).

با دقت نظر بدین دیدگاه متعالی می‌بایست افزود که چگونه مقام عظمی ولایت با تدبیر و ظرافت در کلام، امت اسلامی را به این اصل متوجه می‌کنند که آرمان‌های الهی در سایه فرهنگ ایثار و شهادت متجلی می‌گردند و فرصت تحول و سازندگی جوامع انسانی و نیل به مقاصد نهایی همچون بنیان تمدن اسلامی در سایه فداکاری و از خودگذشتگی‌ها محقق گردیده است. ضمناً فداکاری با زبان ایثار و به واسطه شهادت، باعث قوام و عظمت اجتماعی خواهد بود.

مقام معظم رهبری در علت عظمت شهادت در بین آحاد اجتماعی که مقوم جامعه است می‌فرمایند: «انسانی که جان خود را در راه خدا و با فداکاری تقدیم می‌کند در حقیقت در لحظه نیاز و در آن وقتی که دین و راه خداوند به کسانی که آن را رونق دهند احتیاج داشته، آن تلاش لازم را انجام داده است. کسی که در راه خدا تلاش می‌کند و با گذشت از راحتی زن و بچه و آسایش معمولی و امتیازات مادی صرف نظر می‌کند، پاداش الهی را که - همان شهادت است - به دنبال دارد. این نشان‌دهنده عظمت مجاهدت اوست. لذا مکرر گفته‌ام که شهادت پاداش و مزد جهاد فی سبیل الله است (بیانات در دیدار فرزندان شهداء، مسوولان بنیاد شهید و جمعی از دانشجویان امامیه پاکستان، ۱۳۶۸/۵/۲۵).

با این اوصاف گذشت و فداکاری از مقوله‌هایی است که می‌تواند به پایداری اجتماع و نصرت راه الهی بیانجامد. مسیری که بستر مطلوب و غائی را از برای درک به موقع و فهم منطقی از شرایط فراهم نموده و باعث حقیقت‌جویی و کمال‌طلبی می‌گردد. واژگانی که پیوسته غایت جوامع اسلامی را در نیل به سمت اهداف متعالی معنا می‌بخشند.

۱-۳. توجه به عدالت خواهی و عدالت‌ورزی

ایمان عمیق قلبی و عملی به اصل عدالت و گام برداشتن ایثارگران و شهدا در طریق دادخواهی و دادگستری با حضور در میادین جنگ و جبهه نمایان بود. از سویی دیگر از آنجا که این حضور باعث الگوسازی عملی و راهبرد متقن برای پیشبرد اهداف عدالت‌محور نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران گردید، لذا از اصلی‌ترین علل رشد و تکامل امت اسلامی محسوب شده و آمادگی لازم را برای شکوفایی تمدن نوین اسلامی فراهم نمود. چراکه به برکت خون شهداء، عدالت‌خواهی به‌مانند روحی بر کالبد بشریت سایه افکند و زمینه‌های مدنیت و قانون‌گرایی را به‌منزله الزامی برای تمدن نوین اسلامی جاری نمود. به بیان دیگر مکتب عدالت که پرورش‌یافته فرهنگ ایثار و شهادت است، پیوسته به‌عنوان «پیشران اجتماعی» در پیروزی تمدن اسلامی نقش چشم‌گیری داشته است.

از این رو، مقام معظم رهبری اتکاء به عدالت‌خواهی را به‌عنوان محصول اصیل فرهنگ ایثار توصیه می‌کنند: «فوری‌ترین هدف تشکیل نظام اسلامی، استقرار عدالت اجتماعی و قسط اسلامی است. قیام پیامبران خدا و نزول کتاب و میزان الهی برای همین بود که مردم از فشار ظلم و تبعیض و تحمیل نجات یافته و در سایه قسط و عدل زندگی کنند و در سایه آن نظام عادلانه به کمالات انسانی نایل آیند. دعوت به نظام اسلامی منهای اعتقاد راسخ و عملی پیگیر در راه عدالت اجتماعی، دعوتی ناقص، بلکه غلط و دروغ است و هر نظامی هرچند با آرایش اسلامی، اگر تأمین قسط و عدل و نجات ضعفا و محرومین در سرلوحه برنامه‌های آن نباشد غیر اسلامی و منافقانه است» (بیانات رهبری، ۱۴/۷/۱۳۷۹).

ایشان ضمن دعوت از همگان در الگوگیری از پیام عدالت‌محوری شهدای عزیز، سفارش می‌نمایند که در همه امور زندگی عدالت‌خواهی و عدالت‌طلبی رعایت گردد. از جمله در رفتار انسان برای حکمرانی‌کردن، در موضع‌گیری‌های گوناگون، در اظهار محبت و نفرت، رعایت عدل لازم است (برگرفته‌شده از بیانات در دیدار اعضای هیأت دولت، ۵/۶/۱۳۸۳).

در حقیقت رعایت اصل عدالت سبب نظام‌مندشدن کنش‌های اجتماعی شده و این اصل مهم ضمن ایجاد قانون‌گرایی در فرآیند تمدن‌سازی تأثیرگذار خواهد بود.

۱-۴. عزت‌طلبی و عزت‌مندی با عدم وابستگی

عزت و عزت‌مندی در دو مفهوم قابل بحث و بررسی است؛ گاهی عزت به‌عنوان محصول تمدن جستجو می‌شود «اگر آن تمدن [نوین اسلامی] به‌وجود آمد، آن وقت ملت ایران در اوج است؛ ثروت هم به‌دنبالش است، رفاه هم به‌دنبالش است، امنیت هم هست، عزت بین‌المللی هم به‌دنبالش است» (خامنه‌ای، ۲۳/۷/۱۳۹۱). اما عزت به‌عنوان رکن تمدن اسلامی، بدین معناست که اساساً تمدن اسلامی در شرایط ذلت و وابستگی و تقلیدپذیری حاصل نمی‌شود. به بیان دیگر «شرط رسیدن به تمدن اسلامی نوین در درجه اول این است که از تقلید غربی پرهیز گردد. ما متأسفانه در طول سال‌های متمادی یک

چیزهایی را عادت کرده ایم تقلید کنیم» (همان). بنابراین باید دقت شود که حرکت به سوی تمدن نوین اسلامی توأم با «ذلت تقلید» نشود. ایشان می‌فرمایند: «بعضی از کشورها هستند که رشد اقتصادی آنها به‌عنوان یک الگو در گفتار و نوشتار برخی روشنفکران ما مطرح می‌گردد. بله، ممکن است آنها به یک صنعتی هم دست پیدا کرده باشند. پیشرفتی هم در زمینه‌های مادی و یا در زمینه علم و صنعت کرده باشند؛ اما اولاً مقلدند و ذلت تقلید و فرودستی تقلید روی پیشانی آنان حک شده است؛ علاوه بر این، همهٔ آسیب‌های تمدن کنونی مادی غرب را آنها دارند، لیکن اکثر منافعش را ندارند» (همان).

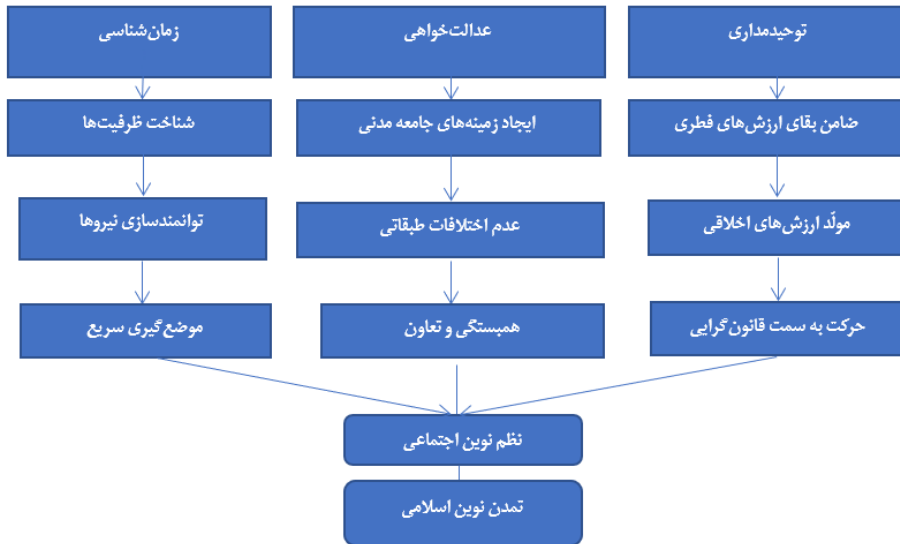
اما یکی از راهبردهای اساسی مکتب شهادت و ایثار حفظ روحیهٔ عزتمندی است که ملت ایران به برکت این موقعیت عظیم به آن نائل شده‌اند. از دیدگاه رهبری شهدا انسان‌هایی بودند که همواره در صدد کسب عزت برای جمهوری اسلامی ایران تلاش داشته و از جان و مال خویش گذشتند. به طوری که کسب عزت برای اسلام و مسلمین در اولویت راهبردهای شهدا بود. چراکه آنان با نثار خون خود به عطایای الهی رسیدند و به استناد آیهٔ «إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا» (یونس: ۶۵) تمدن نوین اسلامی را به اقتدار و شکوه جهانی رساندند. در حقیقت شهدا همواره با کسب عزت برای جامعهٔ اسلامی، موجبات بیداری اسلامی و تمدن‌سازی نوین اسلامی را مهیا نمودند.

در این راستا رهبری فرمودند: «یکی از بزرگترین نعمات الهی بر جامعه اسلامی ما، وجود مردان شجاع و جوانان فداکاری است که از قبل پیروزی انقلاب اسلامی تا به امروز، در مقابل دشمنان انقلاب سینه سپر کردند و با جان و خون خود، اسلام و انقلاب و راه خدا را نصرت بخشیده‌اند. بعضی از این عزیزان در راه خدا به شهادت رسیدند و به درجات و نعم غیر متناهی الهی بر شهیدان فائز شدند و به‌عنوان سند افتخاری برای ایران و اسلام و مایهٔ آبرویی برای امام و رهبر راحل عظیم الشان ما، اسم آنان در تاریخ ثبت شد.... شهدای زمان ما بدون اینکه امام معصوم علیه السلام و نبی مکرم صلی الله علیه و آله را مشاهده کنند، با دعوت امام بزرگوار و راحل علیه السلام و به اشاره آن نایب بر حق، در جبهه‌های خطر حضور یافتند و نقش یک مجاهد فی سبیل الله را به بهترین وجهی ایفا نمودند. اگر شهدای عزیز ما نبودند و ایثار آنها نبود، امروز این عزت و این عظمت برای اسلام نبود» (بیانات در دیدار خانواده‌های شهدای استان بوشهر، ۱۳۷۰/۱۰/۱۱).

این بیان رهبری که فرمودند: «شهدا همواره خواهان کسب عزت برای اسلام و کشورهای اسلامی بودند و حاضر بودند برای عزت اسلام از جان خویش بگذرند که الگوی بارز این عزت‌طلبی برای اسلام حضرت حسین بن علی علیه السلام است» (برگرفته از بیانات در دیدار جمعی از خانواده‌های شهدای نیروهای مسلح، ۱۳۷۷) بیانگر این نکته است که عزت‌طلبی از مهم‌ترین دستاوردهای فرهنگ ایثار و شهادت می‌باشد. دستاوردی که با حصول شکست‌ناپذیری در امت اسلامی توانست مؤلفه‌هایی چون اقتدار، عزت و عظمت را ارزانی تمدن نوین اسلامی نماید.

شکل شماره (۱): دستاوردهای اجتماعی مکتب ایثار و شهادت در توسعه تمدن نوین اسلامی از منظر رهبری

۲. راهبردهای سیاسی

راهبردهای سیاسی در مکتب ایثار و شهادت که در توسعه تمدن نوین اسلامی نقش ایفا می‌کنند به شرح ذیل ارائه می‌گردد.

۲-۱. بیداری اسلامی

از دیدگاه رهبری یکی از مؤلفه‌های مهم در حفظ شکوه تمدن نوین اسلامی، ایجاد تثبیت در قدرت اسلام و در رأس آن به ظهور رساندن اقتدار جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان پرچم‌دار نهضت اسلامی در منطقه و جهان است. پس، نتایجی چون: استحکام سیاسی، خودکفایی اقتصادی و توسعه فرهنگی امروز مدیون نقش مکتب ایثار و شهادت می‌باشد.

مقام رهبری ضمن اشاره به حصول بیداری اسلامی که به برکت مکتب ایثار و شهادت به وقوع پیوسته است، تأکید می‌نماید که امروزه نظام اسلامی و جوامع مسلمان به برکت بیداری اسلامی که نشأت گرفته از خون شهادت، در چشم قدرت‌های شیطانی به ابهت و اقتدار معنوی خویش می‌بالند؛ چنانچه فرمودند: «شما برادران و خواهران می‌دانید که ابهت و اقتدار معنوی امروز نظام اسلامی و ملت مسلمان در دنیا و در چشم قدرت‌های شیطانی از همین شهادت‌ها و کاری است که عزیزان شما کردند» (بیانات در دیدار با فرزندان ممتاز شهداء، ۱۳۶۸/۵/۲۵).

از منظر ایشان حفظ عزت اسلام باعث بیداری اسلامی شده و این رویکرد عزتمند همراه با قوه تشخیص مسائل روز، سبب استحکام و ثبات کشور می‌گردد. در نتیجه امری مسلم به نظر می‌رسد که

بن مایه تمدن نوین اسلامی مبتنی بر عزت نفس در چنین موقعیتی از جهان اسلام مجال رشد و بالندگی را بیش از پیش خواهد یافت. در حقیقت آنچه از فرمایشات مقام معظم رهبری استنتاج می‌گردد آن است که زنده شدن تمدن نوین اسلامی در گرو بیداری اسلامی و روحیه مقاومت و ایستادگی در برابر دشمنان است. ایشان در کلامی می‌فرمایند: «در حقیقت جوهر ایستادگی و مقاومت در یک ملت، جوهر نفیس و گرانبغی است که به انسان‌ها می‌آموزد که در مقابل دشمن متجاوز و زورگوی ظالم و طغیان‌گر ستمگر، نباید سستی و ضعف نشان داد. به سبب وجود همین جوهر بود که ملت ایران به فضل پروردگار با هدایت الهی و با کمک‌های معنوی غیبی توانست تمدن اسلامی را بار دیگر در دنیا سربلند کند و کاخ عظمت تمدن اسلامی را برافراشته نماید» (برگرفته از بیانات در دیدار با ایثارگران در سالروز ورود آزادگان به میهن اسلامی، ۱۳۷۶).

امروزه دشمن به هر وسیله‌ای، اعم از رسانه‌ها، اخبار و گزارشات معاند و به واسطه بهره‌مندی از چهره‌های منافق و وطن فروش و...، با مدرن‌ترین ابزارها و شیوه‌های تبلیغاتی متنوع علیه نظام جمهوری اسلامی ایران در حال فعالیت است. اما به برکت جهاد ایثارگران و شهداء هرگز نتوانسته است صدمه‌ای وارد این مرزوبوم نماید. مقام رهبری در تصریح این حقیقت فرمودند: «استحکام این بنا به خاطر بناشدن بر اصل ایمان به خداست. آن کسانی که در این راه حرکت کردند، کار خدایی کردند. این نظام شبیه به نظام‌های دیگر نیست... راز ماندگاری این انقلاب اتکای به ایمان‌هاست؛ اتکای به خداست» (بیانات در دیدار با فرمانده و پرسنل نیروی هوایی ارتش، ۱۳۸۸).

بنابراین از نظر معظم له حفظ عزت اسلام همواره سبب استحکام و ثبات جمهوری اسلامی است. زیرا بن مایه و اساس شکل‌گیری انقلاب و تمدن نوین اسلامی بر مبنای ثبات در آرمان‌های اسلامی و بیداری اسلامی بوده است.

۲-۲. تأمین استقلال کشور و عزت اسلام

بی‌تردید یکی از دستاوردهای ذی‌قیمت مکتب ایثار و شهادت که توانست انقلاب اسلامی را به اقتدار منطقه‌ای و جهانی برساند، تأمین استقلال کشور و صیانت از عزت مبنای اسلامی است. به طوری که این امر به‌عنوان پیشران مهم سیاسی و به‌منزله مولد زیرساخت‌های تمدن‌ساز در حوزه ملی و بین‌المللی قابل توجه است. درباره این عرصه مهم مقام رهبری فرمودند: «امروز به برکت خون شهدا و ایثار جانبازان و آزادگان کشور و ملت ایران در دنیای اسلام و در جهان استکبار به عزت و سربلندی دست یافته است. امروز قدرت‌های شیطانی حق دخالت در امور جمهوری اسلامی ایران را ندارند. ملت ایران به‌راحتی از منابع ثروت خود استفاده می‌کند و به بیگانگان اجازه تجاوز نمی‌دهد. ملت مسلمان ایران به حق رأی و حق حیات دست یافته است و دیگر از موضع ضعف با استکبار برخورد نمی‌کند و از طرفی نیز در دنیای اسلام برای تمام ملت‌های مسلمان الگویی است برای کسب عزت و

عظمت. این گونه کسب عزت و عظمت در دنیای اسلام و دنیای استکبار روز به روز نظام جمهوری اسلامی ایران را پایدارتر و مستحکم تر می نماید» (برگرفته از بیانات در دیدار با فرزندان ممتاز شهداء، ۱۳۶۸).

در حقیقت از دیدگاه رهبری ایستادگی و مقاومت و جهاد در مقابله با دشمنان اسلام عامل عظمت و عزت برای تمدن نوین اسلامی شد. زمانی که یک ملت شهیدپرور به مرحله‌ای از فهم سیاسی برسد که دست کشیدن از جان در راه خداوند برای او ارزش مطلق باشد؛ به افتخار عزت و استقلال رسیده و هرگز در مقابل جور و ستم سر تسلیم فرود نخواهد آورد. چنین امت بزرگی راه‌های توسعه تمدن نوین اسلامی را گشوده است. ایشان در بیان دیگر بدین امتیاز مکتب شهادت تأکید نموده و فرمودند: «ایستادگی در مقابل دشمن مقتدر مسلط زورگوی ظالم پرور گستاخ، کار بسیار بزرگ و با عظمتی است؛ این همان کاری است که مردم ما کردند و عظمت ملت ما به خاطر همین شهادت جوانان شما و شجاعت فرزندان‌تان بود» (بیانات در دیدار با جمع کثیری از جانبازان و خانواده‌های معظم شهداء، ۱۳۶۸).

مقام عظمی ولایت درباره ارزش کار مردان فداکار و ایثارگری که پیش از انقلاب و تا به امروز در مقابله با دشمنان انقلاب سینه سپر کردند و به‌عنوان سند افتخار برای جامعه اسلامی در صحنه تمدن اسلامی ایرانی ماندگار شدند فرمودند: «کشوری که بتواند به آبرو و عزت و سربلندی دست یابد، می‌تواند با عظمت در نظام جهانی ظاهر گردد که این نیز به نوبه خود سبب استحکام و تثبیت نظام جمهوری اسلامی کشور می‌گردد» (برگرفته از بیانات در جمع گروهی از خانواده‌های شهداء، مفقودان، آزادگان و جانبازان استان بوشهر، ۱۳۷۰).

از دیدگاه ایشان درک فلسفه شهادت از عوامل مهمی است که سبب استقلال ممالک اسلامی می‌گردد و زمینه‌های توسعه بنیادین تمدن اسلامی را به‌واسطه شجاعت جوانان و آموزه‌های راستین مکتب ایثار و شهادت مهیا می‌کند. چنانچه در یکی از سخنرانی‌های خویش اشاره فرمودند: «کسی که معنای شهادت را درک نمود و فهمید که برای آرمان‌ها چگونه می‌توان رفت و جان خود را فدا نمود در آن لحظه می‌تواند بدون دغدغه و با استقلال زندگی کند. زیرا مرگ مانعی برای او نمی‌شود. چنین انسانی حاضر است در مقابل دشمنان استقلال کشور بایستد و از استقلال و آزادی کشور حتی تا پای جان دفاع کند. اما انسانی که معنای شهادت و مرگ در راه خداوند را درک نکند همواره از مرگ می‌ترسد. چنین انسانی هیچ وقت نمی‌تواند از درون به استقلال برسد و بدون دغدغه زندگی کند. در نتیجه از ترس جان نمی‌تواند در بیرون در مقابله با دشمنان بایستد و از آزادی و استقلال کشور خود دفاع کند» (برگرفته از بیانات در دیدار روحانیون و مبلغان در آستانه محرم، ۱۳۷۵).

ایشان در تأکید به جایگاه تمدن‌ساز شهادت و عظمت مرگ در راه خداوند برای رسیدن به اقتدار فرمودند: «مانند بسیاری از کشورها و برخی از دولت‌ها که از ترس مرگ در مقابله با دشمنان، ضعف نفس نشان می‌دهند و همواره تحت سلطه بیگانگان می‌باشند. زمانی که یک کشور با درک معنای

شهادت از درون و بیرون به استقلال دست یابد، این کشور می‌تواند روز به روز مستحکم‌تر از گذشته در مسیر خود حرکت نماید و به تثبیت و استحکام برسد؛ زیرا دیگر به بیگانگان اجازه دخالت در امور کشور را نمی‌دهد و همین عامل نیز به نوبه خود سبب تسهیل کنش‌های اجتماعی و کاهش هزینه‌های ارتباطات اجتماعی در جامعه می‌گردد» (همان).

۲-۳. دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی

بی‌شک از قبل انقلاب اسلامی تا کنون دشمنان خبیث اسلام و ایران شیوه‌های متنوعی را در مقابله با ملت شریف ایران اعمال کردند. لیکن قدرت مکتب ایثار و فرهنگ شهادت در مقابل این چنین حجم‌های دردمنشانه ایستادگی کرد. چنانچه در طول تاریخ انقلاب اسلامی خدعه‌های دشمن در میدان تحریم و توطئه ناکام مانده است. مقام معظم رهبری در تبیین این دستاورد تاریخ انقلاب که به برکت مبارزات انقلابی جوانان و رشادت‌های رزمندگان در میدان ایثار و شهادت بوده است، فرمودند: «از ابتدای وقوع انقلاب اسلامی تا کنون، در هر سال و ماه و هفته، دشمنان جمهوری اسلامی ایران انسان‌های پاک و خالص را که در نظام کشور تأثیرگذار هستند را ترور می‌کند و به شهادت می‌رساند. معمولا این وقایع در سرگذشت ملت‌ها کمتر رخ می‌دهد و به همین سبب است که ملت ما از لحاظ معارف انقلاب غنی است؛ چون در دوران انقلاب با حوادث آموزنده بسیاری مواجه شده است. این حوادث و شهادت یاران انقلاب، به گونه‌ای خباثت و دناوت دشمنان کشور اسلامی را به اثبات می‌رساند و سبب می‌گردد که ملت هرچه بیشتر دشمنان اسلام و اهداف آنها را بشناسد و این دشمن‌شناسی به خودی خود سبب استحکام کشور می‌گردد؛ زیرا زمانی که یک ملت دشمن را شناخت و توانایی تشخیص دشمن را پیدا کرد، در واقع توانسته میان حق و باطل مرز ایجاد کند. همین مرزبندی سبب می‌گردد که ملت در زمان و موقع مناسب، زمانی که مواضع و اهداف کشور در معرض خطر دشمنان اسلام است، دشمن را بشناسد، وارد صحنه گردد و سینه سپر کند و از مواضع کشور اسلامی دفاع کند» (برگرفته از بیانات در مراسم بیعت ائمه جمعه استان‌های یزد و کهگیلویه و بویر احمد، ۱۳۶۸).

همچنین درباره دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی مردم شریف ایران که در سایه روشن‌گری‌های مجاهدانه جبهه مقاومت و شهدای گرانقدر به‌دست آمده است فرمودند: «دشمن‌های ما کسانی هستند که با انسان‌های مرتبط با خدا و دین... کینه‌توزانه برخورد می‌کنند... ترورهایی که در حوادث کثیرالوقوع انقلاب ما صورت می‌گرفت، چهره واقعی دشمن را برای ملت ایران و دنیا روشن‌تر کرد. چه کسی گمان می‌کند منافقین و دیگر گروه‌های تروریست، این قدر قسی‌القلب و خشن و کینه‌توز و خبیث باشند؟... یکی از حوادث، شهادت آیت‌الله صدوقی بود...؛ شهادت ایشان که سومین شهید محراب در زمان ما بودند... خباثت و دناوت دشمن را به اثبات رساند» (همان).

رهبری در توضیح مفهوم انفعال‌ناپذیری در برابر دشمنان که قطعا محصول مکتب شهادت بوده و

سرمایه بزرگ یک ملت برای صیانت از تمدن نوین اسلامی است می‌فرمایند: «...پیام دوم در مقابل دشمنان خداست؛ یعنی استقامت، ایستادگی مطلق از دشمن نترسیدن از دشمن حساب نبردن، در مقابل دشمن به انفعال دچار نشدن... دشمن را از لحاظ دشمنی باید به حساب آورد؛ یعنی در مقابل او، او را حقیر نشمرد و در برابرش آماده بود و دفاع کرد؛ اما از دشمن نباید حساب برد. نباید تحت تأثیر قرار گرفت و نباید در مقابلش منفعل شد» (همان).

از نظر معظم له یکی از عوامل موثر در ایستادگی ملت در برابر معارضه‌های دشمنان بعد از انقلاب اسلامی و حفظ و صیانت از مؤلفه‌های تمدن‌ساز اسلامی، شناخت از حقیقت دشمن و مداومت در مبارزه‌ها بوده است. ایشان فرمودند: «امروزه آن کسانی که در مقابل تهاجم و توطئه آفرینی‌های دشمنان در جبهه استکبار در کار جهادی و سیاسی ایستادگی می‌کنند کار حسین بن علی علیه السلام را انجام می‌دهند. در واقع می‌توان گفت ایستادگی و مقاومت در برابر دشمنان کار آسانی نیست. به قدرت نیاز دارد و قدرت نیز به وسیله اخلاص در عمل حاصل می‌گردد. در حقیقت اگر انسانی اخلاص داشته باشد و برای خدا و تکلیف نه برای خواهش‌های نفسانی فعالیت نماید؛ چنین ملتی آن قدر نیرومند می‌گردد که توانایی ایستادگی و مقاومت در برابر دشمنان بیرونی را پیدا می‌کند» (برگرفته از بیانات به مناسبت روز پایدار، ۱۳۷۵). بنابراین ایستادگی ناشی از دشمن‌شناسی عامل استحکام تمدن اسلامی است؛ چراکه دشمن پیوسته در رسیدن به اهداف شوم خود ناکام مانده است.

۲-۴. تقویت و پیشرفت کشور

از دیدگاه رهبری اگر یک کشور بخواهد به عزت پیشرفت و توسعه و سازندگی و در نهایت رفاه اقتصادی^۱ دست یابد، می‌بایست قدرت مقابله با مخالفان و توطئه‌گران و دشمنان استکبار جهانی را در خود تقویت نماید. چنان‌که شهدای ما چه در دوران انقلاب و چه در دوران جنگ تحمیلی همواره توانستند با مقاومت در مقابله با تهدیدات و اهداف شوم دشمنان به پیروزی‌های بزرگ دست یابند. به‌طوری که این دستاوردها به نوبه خود سبب استقلال و عزتمندی شدند و مهم‌تر اینکه کسب این استقلال داخلی، باعث اتکاء به استعدادهای بومی و ملی گردیده و در نهایت اسباب پیشرفت و نوآوری‌ها^۲ را زمینه‌های مختلف از جمله صنعت^۳ و فنون^۴ فراهم نمودند.

مقام رهبری در تبیین این مواضع سیاسی جمهوری اسلامی ایران فرمودند: «امروزه بعد از گذشت چندین سال از پیروزی انقلاب کشور به دستاوردهای بسیاری در زمینه‌های مختلف از جمله سازندگی

1. Economic Welfare.
2. Innovations.
3. Industry.
4. Arts.

دست یافته است که تمام این دستاوردها هنر انقلاب و به برکت مقاومت شهیدان است. بدیهی است که راه حفظ این دستاوردها و به وجود آمدن نتایج بیشتر در این است که نظام و کشور اسلامی همواره بتواند در مقابل توقعات و یاوه‌گویی‌های دشمنان و استکبار بایستد و مقاومت نشان دهد» (برگرفته از بیانات در اجتماع پرشکوه زائران مرقد امام، ۱۳۷۵). در ادامه می‌فرمایند: «ملت ایران می‌خواهد راه عزت و پیشرفت را ادامه دهد... اگر می‌خواهد راه توسعه و سازندگی و رفاه زندگی را ادامه دهد و به نتیجه برساند، می‌بایست به استقامت و ایستادگی در مقابل دشمنان و استکبار پردازد. ملت ایران در این چند سال دستاوردهای عظیمی داشته‌اند. لذا وظیفه دارد که این دستاوردها را حفظ کند... راه حفظ این دستاوردها و به وجود آمدن دستاوردهای بیشتر، این است که ملت و مسئولین... (خط امام)... یعنی خط استقامت و ایستادگی در مقابل توقعات دشمن را ادامه دهند» (همان).

از دیدگاه معظم له خون شهداء همواره توانسته است سبب آبادانی و سازندگی گردد. بنابراین مسلمانان و عمران و آبادانی در زیرساخت‌های یک کشور اسلامی می‌تواند جایگاه رفیع تمدن اسلامی را به ثبات لازم برساند؛ چنانچه رهبر معظم در بیانی فرمودند: «قبل از پیروزی انقلاب اسلامی مسیر سازندگی و آبادانی کشور مسیر گنگ و مبهمی بود. در واقع سازندگی صورت نمی‌گرفت و اگر نیز اندک اقداماتی انجام می‌شده وابسته به بیگانگان بود که از طریق آن بخش عظیمی از ثروت کشور توسط آنها چپاول می‌شد. اما بعد از انقلاب یکی از اهداف اصلی نظام، فراهم آوردن یک نظام انسانی سالم، مرفه، آباد و امن برای افراد این کشور بود تا از طریق آن بتواند برای دیگر ملت‌ها الگو باشد. همچنان که این کشور و ملت در دهه‌های گذشته به برکت خون شهداء در دفاع از کشور الگو باشد. در حال حاضر نیز در عرصه پیشرفت و سازندگی الگوست» (بیانات در دیدار با پاسداران انقلاب اسلامی به مناسبت روز پاسدار، ۱۳۷۵). همچنین فرمودند: «امروز هم سازندگی این کشور برای ملت‌های دیگر الگوست و باید از آن درس بگیرند. متکی به خود شوند و کشورشان را بسازند. از دیگران احساس استغنا کنند و بی‌نیاز شوند» (همان).

امروزه به برکت خون شهداء نوعی روحیه جهادی حاکم است و به‌طور مسلم با وجود چنین روحیه‌ای، اصل همکاری برای سازندگی و هم‌صدابودن برای پیشرفت و توسعه همه‌جانبه دستاوردهایی است که نه تنها برای کشورهای منطقه بلکه برای تمام جهان قابل مشاهده است.

۲-۵. پیشرفت توان نظامی

از شاخص‌ترین نتایج حرکت جهادی و خالصانه شهدای عزیز این مرزوبوم، استحکام نظامی و پیشرفت تجهیزات مربوط به این حوزه دفاعی است. به‌طوری که قرآن بارها به‌عنوان وعده تخلف‌ناپذیری الهی، پیروزی‌های رزم‌آوران راه حق و حقیقت را در سایه ایثار و شهادت تصریح کرده است. مقام معظم رهبری نیز در تبیین آیات الهی و در تصریح این اصل تدافعی که موجبات اقتدار، امنیت و

شاکله‌ریزی تمدن نوین اسلامی را در ایران اسلامی فراهم نموده است فرمودند: «این آیات در دوران انقلاب ما و در طول سال‌های بعد از انقلاب به‌روشنی معنا گردید. ملت ایران توانست با مجاهدت در راه خداوند در انقلاب پیروز شود و پس از آن در دوران جنگ هشت‌ساله عراق علیه ایران بتواند اهداف شوم دشمن را نابد و از مرزهای کشور اسلامی دفاع و به پیروزی برسد. به برکت همین اخلاص و مجاهدت رزمندگان و ایثار و از خودگذشتگی آنها ارتش و سپاه امروز ایران به پیشرفتی رسیده است که با ارتش و سپاه قبل از انقلاب قابل مقایسه نیست. ارتش امروز یک ارتش منظم، محکم، منضبط و با تجهیزات عالی است. سپاه امروز یک سازمان بی‌نظیر و یک نیروی انقلابی زنده است. پیروزی یعنی این. این وعده خداوند بود، «ولینصرن الله من ینصره» هر که خدا را نصرت کند، خداوند او را نصرت می‌کند. شماها نصرت کردید دیگر. در میدان جنگ خدا را نصرت کردید» (سخنرانی در دیدار گروه کثیری از آزادگان، ۱۳۶۹).

ایشان همچنین در بیان دستاوردهای نظامی کشور فرمودند: «امروزه نیروهای مسلح یعنی ارتش و سپاه مثل دو بازوی محکم و دو دست گره‌خورده از دو طرف از ملت و کشور اسلامی با قدرت کامل حفاظت و حراست می‌کنند که این به برکت اسلام و اعتقاد به خدا و نترسیدن از جهاد و شهادت و مقاومت در برابر دشمنان است. روحیه مقاومت ناشی از ایثار و شهادت، ارتش و سپاه را چنان مستحکم کرده که از دشمن نمی‌هراسند. امروزه ارتش چه از لحاظ تجهیزات مادی و چه از لحاظ تجهیزات معنوی مستقل و خودکفا شده است و به‌خوبی قدرت دفاع از منافع و مرزهای اسلامی کشور اسلامی در مواقع حساس را دارد. این پیشرفت به برکت خون شهیدان است که با گذشت، فداکاری و مقاومت خود توانستند با دستان خالی ولی با قلب‌های آکنده از ایمان و تقوا در مقابل دشمنان بایستند. همین مقاومت‌ها و پیروزی‌های پی‌درپی سبب تقویت قوای ارتش و سپاه گردید» (برگرفته از بیانات با اعضای ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۴).

نکته قابل توجه اینکه جمهوری اسلامی ایران به تاسی از مکتب مقاومت صدر اسلام، تجهیزات خود را با ید قدرت الهی در میدان نبرد با مشرکان و معاندان و منافقان زمانه گردآوری نمود و نشان داد که با تمام قدرت، در جهت پاسداری از مکتب راستین نبوی ﷺ و تمدن نوین اسلامی که ثمره خون شهیدان تاریخ اسلام بوده و هست، پایدار و پردوام خواهد بود.

۲-۶. گسترش اقتدار بین‌المللی

گذشت و فداکاری شهدا و ایثارگران از جمله عوامل مؤثر در تقویت اقتدار بین‌المللی و بهبود روابط خارجی در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی بوده است. روابطی که همراه با تدابیر لازم، خود به‌مثابه نشر فرهنگ ایثار و شهامت، به ترسیم نمادهای صلح‌طلبی و ظلم‌ستیزی در جهان پرداخت و در نشر آموزه‌های تمدن نوین اسلامی به موفقیت‌های زیادی در کشورهای مختلف نائل گشت؛ چنانچه از

دیدگاه رهبری «امروزه به برکت خون شهدا و ایثار جانبازان و آزادگان، ملت ایران به اقتداری رسیده است که مطبوعات جهان، افکار عمومی عالم، دولت‌های مختلف در صف ایستاده‌اند تا با کشور ایران رابطه دوستانه برقرار کنند. این عزتمندی تا حدی است که آنها به‌خاطر اشتباهات گذشته خود، هزاران دفعه از ایران عذرخواهی نموده‌اند. جمهوری اسلامی ایران در یک چنین شرایطی است. این در حالی است که در دوران قبل از انقلاب روابط کشور ایران با کشورهای جهان به گونه‌ای بود که آنها برای کشور ایران در نظام جهانی هیچ ارزش و اعتباری قائل نبودند» (بیانات در دیدار با گروهی کثیری از آزادگان، ۱۳۶۹).

ایشان فرمودند: «یکی دیگر از عواملی که سبب گردید تا جمهوری اسلامی ایران بتواند در سطح بین الملل به اقتدار لازم دست یابد، وجود روحیه مقاومت و ایستادگی است. همین روحیه به نوبه خود در دهه‌های گذشته سبب پیروزی انقلاب و پیروزی در جنگ تحمیلی شد. امروز نیز به دلیل وجود چنین روحیه‌ای که خود متأثر از وجود فرهنگ ایثار و شهادت در میان ملت اسلامی است، کشور ما به چنان اقتداری دست یافته است که برخلاف رژیم گذشته که مصالح بیگانگان را بر مصالح ملت ترجیح می‌داد، در باب سیاست خارجی و ارتباط با دنیا، مصالح ملت را در اصل و رأس قرار داده است و در تمامی امور از جمله زمینه‌های اقتصادی، صادرات، واردات، سیاست‌های فرهنگی، سیاسی و در زمینه روابط بین‌الملل به‌دستور و امر و نهی بیگانگان توجهی ندارد. عامل اصلی در ایجاد چنین اقتداری وجود روحیه مقاومت در میان مسلمانان است؛ زیرا از دیدگاه اسلام شرف انسانی چنین اجازه‌ای را به هیچ قدرتی نمی‌دهد که تحمیل بیگانگان و دیگران را قبول کند» (برگرفته از خطبه‌های نماز جمعه، ۱۳۷۵).

روحیه عزت‌طلبی یکی دیگر از عوامل موثر در تقویت اقتدار بین‌المللی است؛ به‌گونه‌ای که این مؤلفه همواره توانسته است سبب تغییر جغرافیای قدرت در دنیا شده و موقعیت ژئوپولیتیکی جمهوری اسلامی ایران را هرچه بیشتر استحکام بخشد. دیدگاه مقام معظم رهبری در این رابطه به‌عنوان الگو برای جهانیان سرمشق تمدن‌سازی است. ایشان فرمودند: «این انقلاب به برکت خون شهداء به پیروزی رسید. این پیروزی در درجه اول سبب تحول در جامعه ایران و در درجه بعد سبب تحول در مجموعه امت اسلامی و بالاخره در معادلات کل جهان سیاست گردید. چراکه جغرافیای قدرت را در دنیا به‌خصوص در برخی از مناطق دنیا به کلی جابه‌جا نمود. تحولی که در ایران رخ می‌داد، این بود که توانست یک نظام بسته استبدادی و ظالم و زورگو، با سردمداران و روسای دنیاطلب، شهوت‌ران به فکر خود، غافل از انسانیت و انسان‌ها و از سویی وابسته، اسیر سیاست‌های دیگران و مطیع ناگزیرِ قدرت‌های سلطه را از چنین وضعی بیرون بیاورد و به یک جامعه رشید، آگاه، دارای عزم راسخ، با مردمی دارای قدرت انتخاب و حق انتخاب، با سربلندی و عزت در میان جامعه بشری و اثرگذار بر روی جوامع دیگر تبدیل کند» (برگرفته از دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش، ۱۳۸۷).

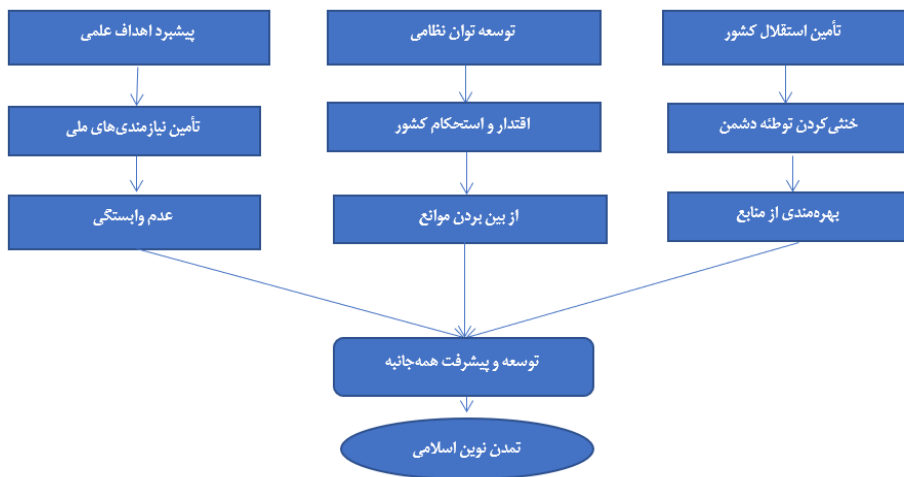
ایشان در ادامه خطاب به همه قدرت‌هایی که از توسعه جهانی نظام مقدس اسلامی متعجب [و البته نگران] هستند فرمودند: «امروز شما می‌بینید... در مسائل گوناگون این منطقه، همه قدرت‌های جهانی

عقیده دارند که حضور ایران و رأی ایران تعیین‌کننده است. این را دشمنان درجه یک ما هم دارند می‌گویند که برای حل مسأله خاورمیانه یا مجموعه کشورهای این منطقه، بدون حضور ایران هیچ تصمیمی قابل گرفتن و قابل عمل شدن نیست. این کجا و آن وضعیت کجا که کشور بزرگ ایران با آن میراث عظیم تاریخی گذشته‌اش، با آن مردم، مجموعاً یک مهره‌ای باشد در دست سلطه‌گران و استعمارگران که هر جور می‌خواهند جابه‌جایش کنند، از او استفاده کنند... مردم هم به حساب نیایند (همان).

واقعیت این است که همگام با ملت شریف ایران، همه ملت‌های آزاده و حقیقت طلب می‌دانند که این بیانات ارزشمند و توأسی عالمانه مقام معظم رهبری، در برهه‌های مختلف اجتماعی و سیاسی به مانند شمعی فروزان، احیاگر فرهنگ ناب ایثار و شهادت بوده است؛ فرهنگی که پیوسته جریان تمدن نوین اسلامی را به توسعه و پایداری نهایی نائل خواهد آورد.

شکل شماره (۲): دستاوردهای سیاسی مکتب ایثار و شهادت در توسعه تمدن نوین اسلامی از منظر رهبری

نتیجه‌گیری

در این پژوهش سعی گردید که با استناد به بیانات مقام عظمی ولایت به یکی از مهم‌ترین دغدغه‌مندی‌های حوزه تمدن نوین اسلامی پاسخ داده شود و آن اینکه کدام‌یک از رهیافت‌های اجتماعی و سیاسی نشأت گرفته از مکتب ایثار و شهادت در فرآیند نظام‌مندی و توسعه تمدن نوین اسلامی نقش دارند؟ نتایج بحث بیانگر این نکته گردید که از منظر معظم له فرهنگ ایثار و شهادت دستاوردهای شکوهمندی را در عرصه‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی عاید کشور نموده است. به طوری که با تداوم تاریخی مکتب شهامت و شهادت، این حوزه اندیشه‌ای به اصیل‌ترین جریان تاریخ انقلاب در راستای

صیانت از تمدن اسلامی تبدیل شده است. چراکه عواملی چون اتکاء به ارزش‌های الهی و پایبندی به کرامت والای انسانی، حرکت ایران اسلامی را به سمت اهداف از پیش تعیین‌شده‌ای که به قدمت تاریخ‌اش قابل ردیابی است، بر عهده گرفته است. در این بین رهبر فرزانه انقلاب مؤلفه‌هایی چون عزت‌طلبی، حقیقت‌جویی، اخلاص در نیل به مقاصد الهی و به‌علاوه عدم وابستگی به طاغوت، جهاد برای مهار توطئه‌ها، مجاهدت برای توسعه و پیشرفت را برای این جامعه مدنی و امت تمدن‌ساز آن معرفی می‌نمایند. سیمایی از مکتب ایثار که به‌منزلهٔ راهبردی متقن و پایدار، توانسته است با ایجاد نظم نوین اجتماعی و تأمین اقتدار سیاسی، به‌عنوان دو پیشران اصلی، آرمان ملت شهیدپرور ایران را در توسعه تمدن نوین اسلامی محقق نماید.

پیشنهادات

به نظر می‌رسد از جمله پیشنهادهای عملی که می‌تواند ضمن شناساندن راهبردهای اجتماعی و سیاسی مکتب ایثار و شهادت، آن مؤلفه‌ها را به خدمت توسعه تمدن نوین اسلامی درآورد عبارت‌اند از:

۱. تبیین نقش مکتب شهادت در شکل‌دهی به هویت ملی و بین‌المللی؛
۲. شناساندن ظرفیت‌های اجتماعی و سیاسی مکتب شهادت به نسل جوان از طریق نظام تعلیم و تربیت؛
۳. بازخوانی ماهیت و چیستی فرهنگ ایثار و شهادت و تبیین ارتباط آن با توسعه همه‌جانبه کشور؛
۴. بررسی آسیب‌های پیش‌رو در امر ترویج فرهنگ ایثار و شهادت و تدوین راه‌های مقابله با آنها.

منابع

قرآن کریم.

۱. ابن منظور، محمد بن مکرم، (۱۴۰۵ق)، لسان العرب، قم: نشر ادب الحوزه.
۲. احمدی، محمد مهدی، (۱۳۸۸ش)، تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، قم: بوستان کتاب.
۳. افتخاری، اصغر، (۱۳۸۸ش)، انقلاب اسلامی و امنیت ملی؛ درآمدی بر تحول گفتمانی، راهبرد امنیت ملی در جمهوری اسلامی ایران، گفتارهایی درباره انقلاب اسلامی، تهران: دانشگاه امام صادق علیه السلام.
۴. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir.
۵. جرادی، شیخ شفیق، (۱۳۹۲ش)، «نگرش توحیدی و ارزش‌های تمدنی»، مجموعه مقالات اجتهاد و نوآوری فکری از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، تهران: انتشارات سروش.
۶. خامنه‌ای، سید علی، گزیده بیانات برگرفته از وب‌گاه: www.khamenei.ir.
۷. دهخدا، علی اکبر، (۱۳۷۷ش)، لغت‌نامه دهخدا، تهران: گلشن.
۸. غفاری هاشجین، زاهد و مریم دژگیر، (۱۳۹۰ش)، جایگاه فرهنگ ایثار و شهادت در فرهنگ سیاسی تشیع با تأکید بر نقش آن در پیروزی انقلاب اسلامی، همایش ملی فرهنگ ایثار و شهادت، قم: انتشارات دانشکده اصول‌الدین.
۹. فرمینی فراهانی، محسن، (۱۳۸۸ش)، مبانی اصول و روشهای تربیت اخلاقی از دیدگاه اسلام، همایش ملی توسعه و تحول در فرهنگ اسلامی، تهران: دانشگاه تهران.
۱۰. مجموعه رهنمودهای مقام معظم رهبری، (۱۳۷۵ش)، حدیث ولایت، تدوین دفتر مقام معظم رهبری، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی.
۱۱. معین، محمد، (۱۳۸۸ش)، فرهنگ فارسی معین، تهران: امیر کبیر.